

Вольга Вараб'ёва

ФОРМЫ КАНТРОЛЮ ВЕДАЎ НА ЗАНЯТКАХ ПА ВУСНАЙ НАРОДНАЙ ТВОРЧАСЦІ

Вусная народная творчасць з'яўляецца абавязковай вучэбнай дысцыплінай у плане падрыхтоўкі настаўнікаў-філолагаў. Прадмет складаны. Змест курса арыентаваны на філолагаў і прадугледжвае вывучэнне найперш вербальных тэкстаў, даследаванне іх сюжэтнасці, жанравай прыналежнасці, выяўленчых сродкаў. Аднак кожны фальклорны тэкст арганічна ўключаны ў рытуальна-абрадавыя комплексы, з'яўляецца неад'емнай часткай традыцыйнай культуры народа і адпавядае яе сістэме каштоўнасцей. Вывучэнне і асабліва разуменне фальклорнага тэксту немагчыма без ведання традыцыйнай культуры. Перад выкладчыкам, такім чынам, стаяць дзве задачы: першая – філалагічная – паказаць багацце відаў і жанраў вуснай народнай творчасці, раскрыць жанравыя прыкметы і г. д., і другая – культуралагічная – данесці да студэнтаў першасны змест фальклорных тэкстаў, паказаць іх месца і ролю ў жыцці традыцыйнага грамадства. Толькі пры ўмове выканання дзвюх задач магчыма паспяховае авалоданне зместам вучэбнай дысцыпліны.

Вучэбны прадмет разлічаны на пэўную колькасць гадзін, неабходных для авалодання толькі прафесійнымі (філалагічнымі) ведамі і фарміравання адпаведных уменняў і навыкаў. У такіх умовах актуалізуецца праблема самастойнай працы студэнтаў і кантролю за яе выкананнем.

Сённяшнія студэнты, на жаль, мала ведаюць пра фальклор і традыцыйную культуру. З мэтай пашырэння іх ведаў неабходна арганізаваць падрыхтоўку студэнтаў не толькі да практычных занятках, але і да лекцый. Сёння знаёмства з абрадавымі комплексамі і іх семантыкай можа заняць істотную частку лекцыйнага часу, што недапушчальна. Таму студэнтам прапаноўваецца прачытаць пэўны раздзел падручніка і хрэстаматыі да наступнай лекцыі, а сама лекцыя пачынаецца з вуснага і пісьмовага апытання (5-10 хвілін). Такое папярэдняе апытанне дазваляе не спыняцца на апісальным матэрыяле і больш увагі надаваць праблемнаму аналізу фальклорнай з'явы і фальклорнага тэксту.

Мэтазгодна праводзіць бягучае апытанне-рэфлексію напрыканцы заняткаў, што таксама садзейнічае больш глыбокаму і асэнсаванаму засваенню матэрыяла, прымушае студэнтаў пісьменна аргументаваць і фармуляваць сваю думку. Такая сістэматычная праца стымулюе творчую і навуковую актыўнасць студэнтаў, выяўляе іх даследчыцкі патэнцыял.

Асноўныя прынцыпы, якімі мы кіруемся пры правядзенні кантролю, наступныя:

1. *Апытанне праводзіць на кожнай пары; сістэматычны кантроль арганізуе студэнтаў, прымушае іх рыхтавацца да кожных заняткаў.*

2. *Апытанне павінна быць адраслым і абавязкова ацэньвацца.*

3. Абавязковае спалучэнне пісьмовага і вуснага апытання.

Гэтыя простыя прынцыпы прыводзяць да значнага павышэння якасці ведаў студэнтаў, што выяўляецца ў адказах на экзамене і, адпаведна, ў адзнаках. Ды і цікавасць да фальклору ў такіх студэнтаў застаецца надоўга. Многія з задавальненнем удзельнічалі ў фальклорных мерапрыемствах на працягу ўсяго навучання ў ВНУ, выбіралі тэмы па фальклору для курсавых і нават дыпломных работ.

Методыка правядзення апытання простая. Рыхтуюцца тры-пяць картак па тэме апытання. На кожнай картцы па два-чатыры заданні, якія выконваюцца пісьмова тры-пяць хвілін. У гэты час адзін-два студэнты адказваюць вусна, або па чарзе, або разам, саборнічаючы. Пытанні канкрэтныя, рыхтуюцца загадзя. Пытанняў дзесяць. Адпаведна, на колькі пытанняў адказаў, такую адзнаку і атрымаў. Адзнакі ставяцца абавязкова і агучваюцца. Лепшым студэнтам можна прапаноўваць каменціраваць адказ аднакурсніка. За якасны аналіз ставіцца высокая адзнака.

Вялікія складанасці ў студэнтаў узнікаюць пры вызначэнні песенных жанраў. Для арыентацыі ў матэрыяле прапануецца такая форма працы, як праслухоўванне твора і пісьмовае вызначэнне характэрных прыкмет жанра. Удзельнічае ўся група, а адзнакі выстаўляюцца толькі за лепшыя і горшыя працы.

Прапануем прыклады некаторых пытанняў па тэме «Пазаабрадавая паэзія».

Вусныя пытанні:

1. У якой групе песень галоўнымі персанажамі з'яўляюцца хлопец і дзяўчына?
2. Для якіх песень характэрны падзел на працяжныя і частыя?
3. Хто з'яўляецца ўкладальнікам тома БНТ «Сямейна-бытавыя песні»?
4. У якіх песнях раскрываюцца ўзаемаадносіны паміж мужам і жонкай (цешчай і зяцем, братам і сястрой)?
5. Вызначце адрасата песні: «...Ты не сееш, ты не жнеш, чаго рана з Крыму йдзеш?»
6. Хто такія рэкруты?

Пісьмовыя пытанні (для картак):

7. Як вы разумееце сэнс радкоў: «Не ўмывалася, не часалася, а яна ж мне, маладому, спадабалася»? Вызначце жанр песні.
8. Вызначце жанр твора, якому належаць радкі: «Не ўсе палі пакошаны, не ўсе сенажаці. Пытаецца сын у мацеры, ды каторую браці». Назавіце жанравыя прыкметы.

Такога плану пытанні можна запісваць на дошцы ці паказваць праз ТСН:

9. Замест пропускаў устаўце патрэбныя словы: «Не паспеў (*наш прымачэнька, мой зяць любімы, сыноч мой родны, мой любы мужу, наш казачэнька*) ды на лаву сесці, загадала яму (*маці, жонка, цешча, пані, дзеўка*) несці свінням есці».

Творчыя заданні, такія як напісаць казку, скласці дражнілку, прыдумаць гульні і інш. можна прапаноўваць толькі тым студэнтам, якія маюць схільнасці да такой працы.

Традыцыйная культура кожнага народа – самабытная і ўнікальная з’ява. Ведаць традыцыі свайго народа неабходна кожнаму інтэлігентнаму чалавеку, асабліва гуманітарыю. Фальклорныя творы цікавыя і самі па сабе, і як акумулятары традыцыйных каштоўнасцей і ідэалаў.

